

Stockholms
universitet

2018-03-07

Dnr SU FV-1.1.3-4232-17

Karolina Alveryd
Utredare
Juridiska fakultetskansliet

Regeringskansliet
(Justitiedepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Rekrytering av framtidens domare (SOU 2017:85)

Sammanfattning

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet anser att det är dags för statsmakterna att ta ett helhetsgrepp på samhällets försörjning med jurister. Kraven på jurister i allmänhet och domare i synnerhet ökar av olika anledningar. Utmaningarna att utbilda dagens studenter så att de svarar mot samhällets krav ökar, men resurserna för att göra det ökar inte. Otillräckliga resurser i grundutbildningen ökar kraven på domarutbildningen.

Domarutbildningen bör vara central i försörjningen av ordinarie domare. Som en påbyggnad på juristutbildningen passar domarutbildade till en rad uppgifter inom offentlig förvaltning utöver att vara ordinarie domare. Rekrytering av andra än domarutbildade till domartjänster ska kunna förekomma men bör inte vara något huvudspår.

Enligt fakultetsnämndens mening är det viktigaste vad gäller möjligheten att rekrytera ordinarie domare att förändra arbetets innehåll. Riktigt vilka förändringar som behövs står inte klart och fakultetsnämnden föreslår att detta utreds förutsättningslöst.

Allmänt

Domarrekruteringsutredningens uppdrag har varit att se över rekryteringen av ordinarie domare i syfte att säkerställa att alla domstolar i framtiden kan rekrytera domare som tillhör de allra skickligaste och för yrket mest lämpade juristerna. I egenskap av representanter för den utbildning som förser domstolväsendet och samhället i övrigt med jurister väljer fakultetsnämnden att ta ett bredare perspektiv på frågorna än vad som varit möjligt för utredningen inom ramen för dess uppdrag.

Att ett väl fungerande domstolväsende är viktigt för samhället står bortom diskussion. Kraven på starka och oberoende domstolar har ökat på senare tid och kan förväntas

Juridiska fakultetsnämnden

fortsätta att göra det. Här räcker det att hänvisa till den oroande utvecklingen i länder som inte ligger alltför långt ifrån oss samt allt större och alltmer komplicerade brottmål, tvistemål och förvaltningsmål. Den skada som drabbar enskilda och tilltron till rättsväsendet till följd av domar av undermålig kvalitet är svår att uppskatta på lång sikt. En faktor som inte framhålls tillräckligt är den betydelse för den ekonomiska utvecklingen som kompetenta domstolar har. Kompetenta domare är i sin tur en förutsättning för fungerande domstolar. Inget av detta torde vara nyheter för det politiska systemet.

Juristutbildningen och domarutbildningen

Utan tvekan spelar en väl utbildad juristkår en viktig roll för samhället. Utmaningarna att utbilda dagens studenter så att de svarar mot samhällets krav ökar, men resurserna för att göra det ökar inte. Utmaningarna för de juridiska lärosätena är därför betydande. Otillräckliga resurser i grundutbildningen ökar kraven på domarutbildningen. Till detta ska läggas de krav som följer av den alltmer krävande domarrollen. Det kan beskrivas som att kraven på domarutbildningen skärps från två håll.

Någonstans måste de färdigheter som fordras för domaryrket inhämtas. Tidigare hade juristutbildningarna till betydande del ett domarperspektiv, men detta har av goda skäl förändrats. Perspektiven i utbildningen är numera bredare och träningen i den för domarrollen behövliga hantverksskickligheten mindre.

Vissa av de färdigheter som krävs av en god domare kan tillägnas endast via det som i pedagogiska sammanhang kan beskrivas som en lärlingsprocess. Den unga domaraspiranten genomgår en intensiv träning under överinseende av en senior utövare av yrket. Det gäller för förmågan att skriva väl och hantera mål såväl som för den allmänna inställningen till yrkesrollen. Överrättsutbildningen är långt mer intensiv än vad universitetsutbildningen för juristen är eller någonsin kan bli. En aspekt av detta är att det finns ett naturligt intresse hos de överordnade i överrätterna att vidareförmedla sina färdigheter, nämligen att underlätta sitt eget framtida arbete och att de avgöranden de själva deltar i ska bli riktiga. Detta skapar en praktisk anknytning samt naturlig intensitet och närhet i kunskapsförmedlingen. Den traditionella domarutbildningen i hovrätt och kammarrätt har varit mycket intensiv i dessa avseenden.

De färdigheter som behövs för domaryrket kan inhämtas på annat sätt än genom en traditionell domarutbildning. Enligt fakultetsnämndens mening är det dock lämpligast att satsa betydande resurser på en domarutbildning av hög kvalitet. Den utgör en högt specialiserad och intensiv fortsättning på juristutbildningen. Hellre för många domarutbildade än för få. Dessa gör nytta i samhället, inte minst i den övriga statsapparaten. Fakultetsnämnden biträder därför utredningens förslag att fler assessorer ska utbildas, men anser att statsmakterna bör satsa helhjärtat på en specialiserad domarutbildning som ska vara huvudspåret för de jurister som vill bli domare. Rekrytering av andra än domarutbildade ska kunna förekomma men endast i undantagsfall.

Fakultetsnämnden vill dock framhålla vikten av att statsmakterna tar ett helhetsgrepp över utbildningen av jurister i allmänhet och domare i synnerhet. Att det skulle gå att klara dessa utmaningar utan resurstillskott har fakultetsnämnden svårt att se.

Domaryrket och domarrekrutering

Såvitt är känt för fakultetsnämnden finns inga starka indikationer på att domarutbildningen hittills har fungerat otillfredsställande. Inte heller tycks det vara brist

på sökande till domarutbildningen. Svårigheten att attrahera ordinarie domare verkar ligga i domaryrkets attraktivitet.

Domaryrket är speciellt genom att det utgör en blandning mellan yrkesmässiga praktiska färdigheter och ett visst förhållningssätt till domargärningen som bygger på djupt rotade rättsstatliga värderingar. Domare ska dessutom utöva sin domargärning oberoende samt med integritet och självständighet. Därutöver fordras betydande juridisk skicklighet och allmän intellektuell förmåga. Lika svårt som det är att närmare sätta fingret på vilka egenskaper som ger en god domare, lika viktigt är det att attrahera sådana till domaryrket. Det nyss beskrivna utgör skäl för att en domarutbildning är viktig och tydligen uppfattar många en sådan som attraktiv. Nyckeln till att göra domaryrket attraktivt igen (det bör inte glömmas bort att domaryrket för inte så länge sedan var mycket attraktivt) ligger enligt fakultetsnämndens mening i att ta fasta på de ovan nämnda för domaryrket utmärkande egenskaperna.

I arbetet med att stärka domaryrkets attraktivitet bör staten därför ta fasta på de egenskaper som krävs av domare och ge möjlighet för domarna att utveckla dessa. Utöver detta är lönen central, men av mycket stor betydelse torde även minskad/rimlig arbetsbörda, frihet från centralstyrning, pekpinnar om målhantering och liknande omständigheter ha. Domare ska inte ses som tjänstemän i staten utan just som domare – självständiga och fria. Centrala direktiv om hur arbetet ska utföras bör minimeras.

Här bör nämnas utredningens överväganden rörande domaryrkets attraktivitet i avsnitten 8.3.2 – 8.3.5. Avsnitten är kortfattade och allmänt hållna. De ger uttryck för en syn på domaryrket som har lite med dess attraktivitet att göra.

Ytterligare en aspekt bör nämnas här. Och det är frågan varför domaryrket skulle vara attraktivt för icke-domarutbildade om det inte är det för domarutbildade. Utredningen tycks utgå från att det finns en grupp icke-domarutbildade skickliga jurister som är väl lämpade för domaryrket som står redo att söka tjänster bara den vägen öppnas ytterligare. Fakultetsnämnden betvivlar att det finns en sådan grupp och i den mån den finns så är den åtminstone inte lösningen på rekryteringsproblemen. Risker för ett negativt urval bör här särskilt framhållas. Möjligheten att rekrytera framgångsrikt från gruppen icke-domarutbildade skulle förändras med ökad attraktivitet för domaryrket. Jämförelser med andra länder i detta avseende är vanskliga.

Vad som lockar respektive avskräcker de skickligaste och mest lämpade sökandena till domarbanan bör utredas grundligt. Ett sätt är att fråga varför så många domarutbildade idag väljer andra yrkesvägar än att bli domare. Frågan kan exempelvis undersökas genom en enkät hos domarutbildade.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jessika van der Sluijs. Yttrandet har beretts av docenterna Anna Kaldal och Gustaf Sjöberg. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jessika van der Sluijs

Karolina Alveryd